

MÎHÂİL es-SABBÂĞ

Basılmamış eserleri de şunlardır: *Târîhu kabâ'ili ehli'l-bâdiye, Târîhu's-Şâm ve Mısr, Târîhu Beyti's-Şabbâğ ve hâlû't-tâ'ifeti'l-kâtülkiyye, Kitâb fi's-şî'r ve fi'l-arûz ve mülhakâtih ke'z-ze-cel ve'l-müveşşah ve'l-mevâliyyâ, el-Mikbâs fî ahvâl'i-mikyâs.*

BİBLİYOGRAFYA :

Mihâil es-Sabbâğ, *Grammatik der arabischen Umgangssprache in Syrien und Aegypten* (ed. H. Thorbecke), Strassburg 1886, s. III-X; A. I. S. de Sacy, *Chrestomathie arabe*, Paris 1806, III, 349, 362-364 vd., 519; C. F. von Schnurrer, *Bibliotheca arabica*, Halle 1811, s. 491-493; H. G. L. Kosegarten, *Carminum Orientalium tria*, Stralsund 1813, s. 28, 34 vd., 41; J. Humbert, *Anthologie arabe*, Paris 1819, s. 174-178, 291-293; Brockelmann, *GAL*, II, 630; *Suppl.*, II, 728; a.m.f., "Mikhâ'il al-Şabbâğh", *El* (İng.), V, 493; L. Cheikho, "Mihâ'il es-Şabbâğ ve üsretüh", *el-Mesrih*, VIII, Beyrut 1905, s. 24-34; Thomas Philipp, "Class, Community and Arab Historiography in the Early Nineteenth Century - The Dawn of a New Era", *IJMES*, XVI (1984), s. 165-166, 168-175; C. Nijland, "Mikhâ'il al-Şabbâğh", *EP* (İng.), VII, 33-34.

PHILIP CHARLES SADGROVE

MİHALOĞULLARI

Osmanlı Devleti'nin kuruluş devrinde ve Rumeli'nin fethinde yararlılık gösteren akıncı ailesi.

Osmanlı tarih geleneğine göre ailenin atası olan Köse Mihâl, Osman Bey zamanında Bizans'a bağlı Harmanmaya tekfuru iken zamanla beyin silâh arkadaşları arasına girmiş, muhtemelen 713'te (1313) Osmanlılar'a tâbi olarak İslâmiyet'i kabul etmiştir. Müslüman olduktan sonra Abdullah Mihâl adını aldığı, Osman Bey'in bütün savaşlarına katıldığı ve Sakarya havzasında yapılan akınlarda da Osmanlı ordusuna rehberlikte bulunduğu belirtilir. Ayrıca yine onun Bursa'nın fethinde yer aldığı, fetih öncesinde Bizans tekfuru ile Orhan Bey arasındaki müzakereleri yürüttüğü ifade edilir. Ona atfedilen mezar Bilecik'te Söğüt'e bağlı Gazimihal nahiyesindeki Harman köyündedir. Gölpazarı'nda bir zâviye ile hamam yaptırdığı anlaşılan Köse Mihâl'in türbesi 1885'te II. Abdülhamid tarafından yeniden inşa ettirilmiştir.

Köse Mihâl'in soyundan gelenler, daha sonra Rumeli'nin fethiyle birlikte Avrupa kıtasına geçerek akıncı beyi olarak görev yaptılar. Köse Mihâl'in Aziz Paşa, Balta Bey ve Gazi Ali Bey adlarında üç oğlunun bulunduğu ve bunların Rumeli'de sınır boylarında faaliyet gösterdikleri kabul

edilmektedir. Ancak hem onların hem de oğulları olarak gösterilenlerin faaliyetleri hakkında kaynaklardaki bilgiler oldukça karışıktır.

Köse Mihâl'in oğlu Aziz Paşa'nın Vize Kalesi'nin fethinde bulunduğu ve 806'da (1403) vefat ettiği, onun oğlunun ise Gazi Mihâl Bey olduğu belirtilir. Ailenin ilk tanınmış şahsiyeti olduğu anlaşılan Gazi Mihâl Bey, I. Mehmed ve II. Murad dönemlerinde Rumeli'deki askerî faaliyetlerde başarılı olmuş, özellikle Bulgaristan'ın fethinde büyük yararlılık göstermiştir. Mihâl Bey 839'da (1435) Edirne'de vefat etmiş olup türbesi Gazi Mihâl Bey Camii haziresindedir. Mihâl Bey, kahramanlığı dolayısıyla bazı tarihçiler tarafından Mihaloğulları'nın atası olarak kabul edilmiştir. Bazı araştırmacılar, Harmanmaya tekfuru Köse Mihâl efsanesinin Âşıkpaşazâde metnine özellikle eklendiği ve uydurma olduğu tezini benimseyerek Mihaloğulları'nın Rumeli kökenine işaret ederler. Harmanmaya'nın aslında Mihaloğlu Ali Bey tarafından satın alındığını, onunla tanışıklığı olan Âşıkpaşazâde'nin de bu olayı bildiği için ailenin menşei Harmanmaya'ya ve daha sonraki Mihâl Bey'in adından hareketle uydurduğu Köse Mihâl'e bağladığını ileri sürerler (Imber, s. 291-293). Öte yandan ailenin ilk tanınmış şahsiyeti Mihâl Bey'in Şam'dan geldiğine dair Enverî'nin kaydı da (*Düstürnâme*, s. 90) bu konudaki bilgileri iyice karışıklığa düşürmektedir. Bu bakımdan ailenin ilk şahsiyetinin kimliği hususunda kaynak eksikliği sebebiyle kesin bir hükme varmak zor görünmektedir.

Mevcut bilgilerden hareketle Mihâl Bey'in Mehmed, Yahşi (Bahşi), Aziz, Hızır ve Yûsuf adlarında beş oğlu olduğu belirtilir. Bunlardan Mehmed ve Yahşi Bey, Yıldırım Bayezid devrinde Osmanlı ordusunda hizmet etmişlerdir. Yahşi Bey 816'da (1413) ölmüş, Mehmed Bey ise Mûsâ Çelebi zamanında ona tâbi olmuş ve Rumeli beylerbeyliği yapmıştır. Bu sebeple Mehmed Bey, Mûsâ Çelebi'nin öldürülmesinin ardından kısa bir süre Tokat Kalesi'nde tutuklanmışsa da sonra serbest bırakılmıştır. Ancak 819 (1416) yılında meydana gelen Şeyh Bedreddin Simâvî isyanı sırasında şeyhin tarafını tutması dolayısıyla tekrar Tokat'ta hapse atılan Mihaloğlu Mehmed Bey, II. Murad zamanında padişaha karşı yapılan Düzmece Mustafa hareketinde Rumeli beylerini Murad hareketine çekmesi için serbest bırakılmış ve Rumeli beylerbeyi-

liğine getirilmiştir. Ulubat Köprüsü önünde Mehmed Bey'in telkinleri sonunda akıncı beyleri II. Murad'ın safına geçmiş, böylece II. Murad tahtını koruyabilmiştir. 825'te (1422) meydana gelen Şehzade Küçük Mustafa isyanının bastırılmasında da Mihaloğlu Mehmed Bey'in rolü olmuştur. Ancak İstanbul'a iltica eden Şehzade Mustafa'nın oradan İznik'e gelerek tekrar faaliyete geçmesi üzerine Mehmed Bey şehri kuşatmış, fakat hücum esnasında yaralanıp 826'da (1423) Tâceddinnoğlu Mehmed tarafından öldürülmüştür. Cenazesi yurt olarak yerleştiği Plevne'ye götürülerek orada bulunan türbesine gömülmüştür.

Gazi Mihâl Bey'in diğer oğlu Hızır Bey de Mihaloğulları arasında büyük şöhrete kavuşmuştu. Kardeşi Mehmed Bey gibi Plevne'de yerleşmiş olan Hızır Bey burada Abdullah, Bâlî, Ali, İskender ve Firuz isimlerindeki oğulları ve torunlarıyla birlikte uzun süre yaşamıştır. Şehzade Mustafa'nın isyanında oğlu Gazi Firuz Bey'le birlikte Eflak sınırını ve Silistre Kalesi'ni muhafaza etmiştir. Firuz Bey daha sonra Tirnova'ya yerleşmiş ve burada Mihaloğulları'nın yeni bir kolunu kurmuştur. 856'da (1452) ölen Hızır Bey'in öteki oğulları İskender, Bâlî ve Gazi Ali beyler de II. Mehmed (Fâtih) devrinde yapılan savaşlarda ön plana çıkmışlardır. Bu beyler arasında bilhassa Gazi Ali Bey, Mihaloğulları'nın en ünlü beyi idi. 866 (1462) yılında yapılan Eflak seferinde, Osmanlılar tarafından Kazıklı Voyvoda olarak bilinen III. Vlad'ı yenilgiye uğrattıktan sonra onu Erdel'e (Transilvanya) kadar takip etmiştir. Bu sefere katılmış olan Sûzî Çelebi, Mihaloğlu Ali Bey'in akınlarını, kahramanlıklarını manzum olarak yazmış olduğu *Gazavatnâme* adlı eserinde anlatmıştır.

Mihâl Bey Camii – Gölpazarı / Bilecik

Daha sonra Bosna'ya akınlar düzenleyen Gazi Ali Bey, bir ara Fâtiḥ Sultan Mehmed tarafından Anadolu'da devletin doğu sınırını korumakla görevlendirilmiş, kendisine Sivas eyaleti, kardeşi İskender Bey'e Kayseri sancağı ve diğer kardeşi Bâli Bey'e de Niksar subaşılığı verilmiştir. Otlukbeli Savaşı'ndan sonra 878'de (1474) tekrar Rumeli'ye dönen Gazi Ali Bey, kardeşleri İskender ve Bâli beylerle birlikte Macaristan ve Arnavutluk üzerine akınlar düzenlemiş, onun zamanında Osmanlı akıncıları en uç noktalara kadar ulaşmıştır. Gazi Ali Bey, II. Bayezid döneminde de akınlarını sürdürmüştür. 906'da (1500) Plevne'de vefat etmiş ve burada yaptırdığı mescidin yanında bulunan türbeye gömülmüştür.

Gazi Ali Bey'in kardeşi İskender Bey de Rumeli'de akıncı olmuş, 868'de (1464) İzvornik muhafızlığı yapmıştır. İskender Bey, II. Bayezid devrinde yapılan Osmanlı-Mısır savaşları sırasında Kayseri sancak beyliğine getirilmiş, bu sırada Memlükler'le mücadele eden Dulkadıroğlu Şahbudak Bey'e yardıma gitmiş, ancak 895 (1490) yılında meydana gelen bir savaşta oğlunu kaybetmiş, kendisi de esir edilerek Mısır'a gönderilmiştir. Yapılan antlaşmalar sonucunda ertesi yıl serbest bırakılan İskender Bey'in ülkesine dön-

dükten sonraki faaliyetleri hakkında bilgi bulunmamaktadır. Onun Yahşi ve Mahmud Bey isimlerindeki oğulları ile Yahşi Bey'in üç oğlu da ataları gibi akıncılık yapmışlardır.

Gazi Ali Bey'in Gazi Hasan, Ahmed, Mehmed, Hızır ve Mustafa adlarında beş oğlu vardı, bunlar da XVI. yüzyılın ilk yarısında akıncı beyleri olarak ün yapmışlardı. Hepsini savaşlarda şehid olan bu beylerden Mehmed Bey, Çaldıran Savaşı'na öncü birliklerinin kumandanı olarak katılmış, 923'te (1517) Bosna, 926'da (1520) Hersek sancak beyi olmuştur. Gazi Ali Bey'in oğlu Hızır Bey ise 949'da (1542) Segedin sancak beyi idi.

Rumeli'deki Mihaloğulları'nın bir kolu da İhtiman'da yerleşen Köse Mihaloğlu Balta Bey soyundan gelenler tarafından kurulmuştur. İhtiman'da Gazi Mihaloğlu Mahmud Bey Camii mevcuttur. Bu kolun daha sonraki faaliyetleri hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte XIX. yüzyılda Mehmed Safiyüddin Bey, XX. yüzyılda Halid Şâzi Bey, Nureddin Şâzi Kösemihal, Mustafa Ragıp Bey ve Mahmud Ragıp Gazimihal gibi şahsiyetlerin bu koldan geldiği tesbit edilebilmektedir.

Mihaloğulları, Rumeli'de olduğu gibi Anadolu'da da önemli hizmetler yapmışlardır. Köse Mihal'in oğlu Gazi Ali Bey'in soyundan gelenler Bursa ve Amasya'da yerleşmişler, idarî görevlerde bulunmuşlardır. II. Murad devri başında Amasya valisi bulunan Yörgüç Paşa'nın Mihaloğulları'ndan Gazi Ali Bey'in soyundan geldiği vakfiye kayıtlarından anlaşılmaktadır. Bu koldan gelen Mihaloğulları günümüze kadar sürmüştür.

Akıncılık geleneğinin XVII. yüzyıldan itibaren önemini kaybetmesiyle birlikte etki ve nüfuzları azalan Mihaloğulları ailesine mensup olanlar bilim ve kültüre de önem vermişlerdir. Bunun yanında ailenin fertleri özellikle Harmankaya, Gölpazarı, Bursa, Amasya, Vize, Edirne, İhtiman, Plevne ve Tırnova'da birçok cami, zâviye, medrese, çeşme ve köprü gibi mimari eserler yaptırmışlar, vakıflar kurmuşlardır. Gazi Mihal Bey 825'te (1422) Edirne'de bir cami, daha sonra iki köprü (bk. GAZİ MİHAL BEY CAMİİ; GAZİ MİHAL KÖPRÜ-SÜ), Eskişehir Seyitgazi'de de hayır eserleri yaptırmıştır. Tırnova'da bulunan Mihaloğlu Fîruz Bey burada bir cami inşa ettirmiş, Gazi Ali Bey ise Plevne'de cami, türbe, medrese, mektep, tekke, çeşme ve saray; Niğbolu'da cami, Vidin'de hamam yaptırmıştır. Bugün Balkanlar'da ayakta kalmayı başarmış olan Osmanlı

eserlerinden bir kısmı Mihaloğulları'na aittir.

BİBLİYOGRAFYA :

Åşıkpaşazâde, *Tarih*, s. 12-13, 15-16, 23-24, 29-31, 178; Oruç b. Âdil, *Tevâriḥ-i Âl-i Osmân*, s. 9-10, 12, 128 vd.; Enveri, *Düstürnâme*, s. 90 vd.; Neşri, *Cihannümâ* (Unat), I, 90-92, 97-105, 118-120; İbn Kemal, *Tevâriḥ-i Âl-i Osmân*, I, Defter, s. 159-160; Hadidi, *Tevâriḥ-i Âl-i Osmân* (nşr. Necdet Öztürk), İstanbul 1991, s. 33-35; Hoca Sâdeddin, *Tâcü't-tevâriḥ*, İstanbul 1279-80, I, 86, 267, 297, 311, 488-495, 529, 561; II, 72-73; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, III, 305; Mehmed Nüzhet Paşa, *Ahvâl-i Mihal Gazi*, İstanbul 1315; Mehmed Safiyüddin Bey, *Gazi Mihal Bey ve Evlâd ve Ahfâdının Devlet-i Aliyye'ye Hüdemat-ı Mesbukaları*, İÜ Ktp., TY, nr. 4610; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, 518; II, 571, 573; a.mlf., "Köse-Mihal", *İA*, VI, 914-915; Yaşar Gökçek, *Kösemihal-oğulları* (mezu niyet tezi 1950), İÜ Ed. Fak., Tarih Seminer Kitaplığı, nr. 508; Levend, *Gazavatnâmeler*, s. 181-361; C. Imber, "İlk Dönem Osmanlı Tarihinde Dustûr ve Düzmece", *Söğüt'ten İstanbul'a* (der. Oktay Özel - Mehmet Öz), İstanbul 2000, s. 291-293; H. Lowry, *The Nature of the Early Ottoman State*, New-York 2003, s. 59-70; Mehmed Zeki, "Köse Mihal ve Mihalgazi Aynı Adam mıdır", *TOEM*, sy. 11 (88), 15. sene (1341), s. 327-335; Mahmut R. Gazimihal, "İstanbul Muhasaralarında Mihaloğulları ve Fâtiḥ Devrine Ait Bir Vakıf Defterine Göre Harmankaya Mâlikânesi", *VD*, IV (1958), s. 125-138; Faruk Sümer, "Osman Gazi'nin Silâh Arkadaşlarından Mihal Gazi", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, sy. 50, İstanbul 1991, s. 3-8; Fahmettin Başar, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Döneminde Hizmeti Görülen Akıncı Aileleri I: Mihaloğulları", a.e., sy. 63 (1992), s. 20-26; O. Sabev, "The Legend of Köse Mihal Additional Notes", *Turcica*, XXXIV, Paris 2002, s. 241-252; M. Tayyib Gökbilgin, "Mihal-oğulları", *İA*, VIII, 285-292; Fr. Babinger, "Mikhâl-oghlu", *EP* (İng.), VII, 34-35.

FAHMETTİN BAŞAR

Mihal Bey Hanı ve inşa kitabesi

MİHMANDAR

(مهماندار)

Bazı İslâm devletlerinde
resmî misafirleri
ağırlamakla görevli memur.

Farsça *mihmân* (misafir) ve *dâr* (sahip olan) kelimelerinden meydana gelen *mihmândâr* "misafir ağırlayan kimse" demektir. Osmanlı kültüründe bu tabir, Medine'ye hicretinde Resûl-i Ekrem'i yedi ay kadar evinde misafir eden Ebû Eyyûb el-Ensârî için "mihmândâr-ı nebî" (mihmândâr-ı Peygamberi) şeklinde bir unvan olarak da kullanılmıştır. Kelime bugün daha çok dışarıdan yurda gelen ziyaretçileri karşılamak ve burada kalacakları süre içinde kendilerine yardımcı olmakla görevli kişileri ifade etmektedir.

Mihmandarlık eski bir gelenektir. Asr-ı saâdet'te elçi heyetlerini karşılayıp ağır-